

MATERIALE ARHEOLOGICE DEOSEBITE DIN PATRIMONIUL MUZEULUI BRĂILEI „CAROL I”.

C. ANTICHITATEA. RECIPIENTE CERAMICE (I)

Costin Croitoru

cercetător științific dr., Muzeul Brăilei „Carol I” / Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din Cahul
(email: costin_croitoru1@yahoo.com)

Rezumat. *Această scurtă intervenție este parte a unui demers ce se dorește tradiționalizat, de popularizare a patrimoniului muzeal și implicit a descoperirilor arheologice din spațiul românesc. Autorul prezintă cinci vase ceramice sugestive pentru istoria antică a Câmpiei Brăilei, cuprinsă în linii generale între Dunăre și râurile Siret și Buzău. Este vorba despre un import elenistic în mediul geto-dacic, despre imitații locale dar și artefacte originale romane, descoperite în cadrul unor morminte sarmatice.*

Cuvinte cheie: *geto-daci, greci, romani, sarmați, importuri, recipiente ceramice.*

*

Abstract. *This short intervention is part of an episodic approach, desired to popularize the museum heritage and implicitly the archaeological discoveries in the Romanian space. The author presents five ceramic vessels suggestive for the ancient history of the Brăila Plain, included in general lines between the Danube and the Siret and Buzău rivers. It is about a Hellenistic import in the Geto-Dacian environment, about local imitations but also original Roman artifacts, discovered in Sarmatian tombs.*

Key words: *Geto-Dacians, Greeks, Romans, Sarmatians, imports, pottery.*

Este dificil de creionat astăzi o imagine de ansamblu cu privire la Câmpia Brăilei în antichitate și aceasta se datorează, măcar parțial, lipsei unor cercetări sistematice. În același timp, trebuie observat din capul locului că spațiul acesta dintre Dunăre și Subcarpații de curbură a fost supus unor reglaje demografice naturale – în sensul unor prefaceri geografice profunde (recognoscibile astăzi îndeosebi în ceea ce privește foste brațe ale fluviului sau modificarea cursului unor râuri¹) și antropice – în ideea că zona se află în perioada analizată sub influența a trei forțe majore, aflate într-o permanentă dinamică: Imperiul Roman, geto-dacii și diversele neamuri migratoare². Am selectat artefactele deosebite pe care le voi prezenta în continuare tocmai din această perspectivă a sincretismului cultural, atât de specific locului. Chiar dacă sunt îndeobște cunoscute celor preocupați de „istoria

¹ Ca idee generală pentru prefacerile naturale din zonă a se vedea Stănică Pandrea, *Raportul dintre mediul geografic și așezările gumelnițele din zona de nord-est a Câmpiei Române*, în Buletinul Științific al Universității de Stat „B. P. Hașdeu” din Cahul, seria Științe Umanistice, 1 (11), 2020, pp. 11-48.

² Valeriu Sîrbu, *Despre unele probleme de arheologie și istorie ale Câmpiei Brăilei în secolele I-III e.n.*, în *Cultură și Civilizație la Dunărea de Jos*, II, 1986, p. 193.

veche”, fiind toate edite, am considerat că este oportun să le prezint și aici în cadrul unei abordări secvențiale, în beneficiul cititorului „de ocazie” și în special pentru cunoașterea patrimoniului instituției muzeale brăilene și implicit a descoperirilor arheologice din zona cuprinsă *grosso-modo* între Dunăre, Siret și Buzău.

1. Primul recipient asupra căruia m-am oprit a fost descoperit în *dava* de la Gradiștea, punctul *Movila Crestată* (probabil antica *Zusidava* amintită de Ptolemeu). Este vorba despre un *skyphos*³ (fig. 1) identificat în inventarul unei locuințe de suprafață (L₇), modelat din lut fin, compact, acoperit cu angobă roșie și cu firnis negru. Fundul este circular, evidențiat; avea două toarte, rupte. Decorul realizat prin incizare este format din linii orizontale la baza gâtului, pe umăr și la baza suportului circular, iar cel realizat prin lustruire este dispus în registrul superior, fiind reprezentat prin motive florale și două șiruri de puncte, încadrate de două linii orizontale. Dimensiunile piesei sunt următoarele: înălțimea = 7 cm, diametrul bazei 6,8 cm, diametrul gurii = 12,5 cm⁴. În mod evident ne aflăm în fața unui import grecesc în mediul geto-dacic, cu originea în Pergam, datat undeva în intervalul secolului II a. Chr.

2. Următorul vas a fost descoperit la Chiscani, în punctul *Trei Movile*. În fapt este vorba despre descoperirea fortuită în anul 1976 a unui mormânt sarmatic, izolat, plan, de inhumatie. Aparținea unui adult depus întins, orientat est-vest. Inventarul funerar a fost recuperat parțial; practic deținem informații despre un urcior⁵ (fig. 2) ce fusese așezat lângă laba piciorului drept al defunctului. A fost modelat la roată din argilă fină, omogenă, de culoare cenușie în zona superioară și cenușie brună în cea inferioară – diferențe datorate arderii incomplete. Vasul are fundul circular, evidențiat; corpul este globular aplatizat, cu gâtul cilindric, scurt și gura evazată cu buza rotunjită, iar toarta lată, cu două caneluri longitudinale, trasate superficial. În registrul superior, deasupra umărului, pe partea opusă toartei, are o linie ondulată aplicată în relief, sugerând probabil imaginea plastică a unui șarpe. Dimensiunile piesei sunt următoarele: înălțimea = 7,8 cm, diametrul bazei 3,6 cm, diametrul gurii = 4,2 cm, diametrul maxim = 9,1 cm⁶. Chiar dacă forma trimite la olăria romană, judecând după materia primă, tehnica de ardere și modelare, ne aflăm probabil în fața unui produs local dacic, care imită ceramica de import din intervalul cronologic cuprins între jumătatea secolului II și prima parte a

³ MBR, număr de inventar 13.809, piesă clasată în categoria tezaur.

⁴ Valeriu Sîrbu, *Importuri grecești în câmpia Brăilei (sec. V-I î.e.n.)*, în Pontica, XV, 1982, p. 109, fig. 4/3; Idem, *Dava getică de la Gradiștea, județul Brăila (I)*, Brăila, 1996, p. 31, 59-60, fig. 20/1, 21/1.

⁵ MBR, număr de inventar 13.331, piesă clasată în categoria tezaur.

⁶ N. Harțuche, F. Anastasiu, *Catalogul selectiv al colecției de arheologie a Muzeului Brăilei*, Brăila, 1976, p. 265, nr. 553; N. Harțuche, *Descoperiri sarmatice în zona Brăilei*, în Istros, I, 1980, p. 241, fig. 16/4; O. Bounegru, *Un vas cu reprezentarea șarpelui*, în Vrancea, III, 1980, pp. 57-60.

secolului III p. Chr.⁷. În ceea ce privește reprezentarea decorativă, aceasta face trimitere la cultul lui Mithras, șarpele fiind considerat protectorul izvorului sfânt⁸.

3. Alt recipient pe care îl reiterez a fost descoperit la Lișcoteanca, în punctul *Moș Filon*. Situl arheologic, investigat sistematic în anii 1971-1974, 1979-1980, 1983-1986 este de fapt un tell neolitic în care au fost săpate șase morminte sarmatice și unul peceneg. Complexul care ne interesează este un mormânt de inhumație sarmatic (M₇), aparținând unui adult depus întins pe direcția nord-est – sud-vest, cu craniul înclinat spre dreapta. Inventarul funerar mai conținea o fibulă din bronz și un pumnal din fier. Cana⁹ (fig. 3) a fost modelată la roată din argilă fină de culoare cenușie, acoperită cu angobă; fundul este inelar, evidențiat, gâtul înalt, tronconic, gura aproape verticală, cu o toartă ovală în secțiune. Este ornamentată, prin tehnica lustruirii, cu o bandă de linii orizontale dispuse în zona diametrului maxim și registre de benzi verticale, intercalate de linii dispuse în zig-zag. Dimensiunile piesei sunt următoarele: înălțimea = 13 cm, diametrul bazei 5,1 cm, diametrul gurii = 6,7 cm¹⁰. Morfologia generală a vasului și tehnica decorului se asociază olăriei dacice din secolul III p. Chr.¹¹.

4. Penultimul recipient al scurtei mele prezentări este o cupă descoperită pe teritoriul municipiului Brăila, la Liceul de Chimie (astăzi Grupul Școlar Industrial „C. D. Nenițescu”). La excavațiile prilejuite de construcția fundației internatului a fost descoperit întâmplător, undeva în anii '70 ai secolului trecut, un mormânt izolat, sarmatic. Aparținea unui adult depus întins, pe direcția nord-vest – sud-est. Inventarul funerar mai conținea o oală și un șirag format din 55 de mărgеле. Cupa¹² (fig. 4) a fost modelată la roată din pastă fină de culoare cărămizie, acoperită cu angobă de aceeași nuanță; fundul este inelar, evidențiat, gura largă, marginea buzei aproape verticală și umărul evidențiat. Dimensiunile piesei sunt următoarele: înălțimea = 5,8 cm, diametrul bazei 4,9 cm, diametrul gurii = 11,2 cm¹³. Vasul este un import roman, reprezentând un tip comun bine atestat de pildă în provincia Moesia Inferior, în intervalul cronologic cuprins între a doua jumătate a secolului II

⁷ Liliana Oța, Valeriu Sîrbu, *Sarmații din județul Brăila / The Sarmatians in Brăila County*, Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, Brăila 2009, p. 98, fig. 2/4; 16/1; 17/1a-b (tot aici sunt indicate și analogiile așa încât e de prisos să le reiau).

⁸ Gh. Popilian, *Ceramica romană din Oltenia*, Craiova, 1976, p. 72.

⁹ MBR, număr de inventar 13.321.

¹⁰ N. Harțușche, F. Anastasiu, *op. cit.*, pp. 232-233, nr. 480 N. Harțușche, *op. cit.*, pp. 206-207, fig. 15/3.

¹¹ Liliana Oța, Valeriu Sîrbu, *op. cit.*, pp. 109-110, fig. 22/14; 23/12 (tot aici sunt indicate și analogiile așa încât e de prisos să le reiau).

¹² MBR, număr de inventar 12.808.

¹³ N. Harțușche, F. Anastasiu, *op. cit.*, p. 240, nr. 491; N. Harțușche, *op. cit.*, p. 205, fig. 18/1; O. Bounegru, *Obiecte romane de import descoperite în mormintele sarmatice din zona Brăilei*, în Istros, II-III, 1983, p. 236, pl. II/2.

și prima parte a secolului III p. Chr.¹⁴.

5. Aceluiași complex arheologic reiterat mai sus îi aparține și o oală¹⁵ (fig. 5), modelată la roată din pastă fină de culoare gălbui-cărmizie, acoperită cu angobă roșie-cărmizie. Are formă sferică, buza răsfrântă și rotunjită, cu prag pentru capac, gâtul scurt, fundul inelar, evidențiat, prevăzută cu toartă semicirculară în secțiune. Este decorat cu linii verticale neuniforme, incizate de la baza gâtului spre diametrul maxim, respectiv o linie oblică sub toartă. Dimensiunile piesei sunt următoarele: înălțimea = 14,3 cm, diametrul bazei 6,6 cm, diametrul gurii = 12,2 cm¹⁶. A fost datată larg, în intervalul cuprins între sfârșitul secolului II și a doua jumătate a secolului III p. Chr., dar nu se cunosc analogii „perfecte”. Forma generală și decorul amintesc de olăria romană, în timp ce maniera de execuție trimite la olăria carpică¹⁷.

Acestea sunt doar câteva dintre „fișele de obiect” ale unor recipiente cumva exponențiale pentru demersul de față, acela de a ilustra pe de o parte colecția de arheologie a Muzeului Brăilei „Carol I” și pe de alta descoperirile arheologice din nord-estul Câmpiei Române. Cum cititorul va fi intuit deja, aceasta este doar o parte a unui demers mai larg de popularizare / valorificare a patrimoniului cultural din spațiul românesc.

¹⁴ Liliana Oța, Valeriu Sîrbu, *op. cit.*, p. 19, fig. 2/2; 14/1; 15/1.

¹⁵ MBR, număr de inventar 12.807.

¹⁶ N. Harțuche, F. Anastasiu, *op. cit.*, p. 239, nr. 490; N. Harțuche, *op. cit.*, p. 205, fig. 18/2; Liliana Oța, Valeriu Sîrbu, *op. cit.*, pp. 16-17, fig. 2/1; 14/2; 15/2.

¹⁷ Gh. Bichir, *Les sarmates au Bas-Danube*, în *Dacia*, XXI, 1977, p. 194.

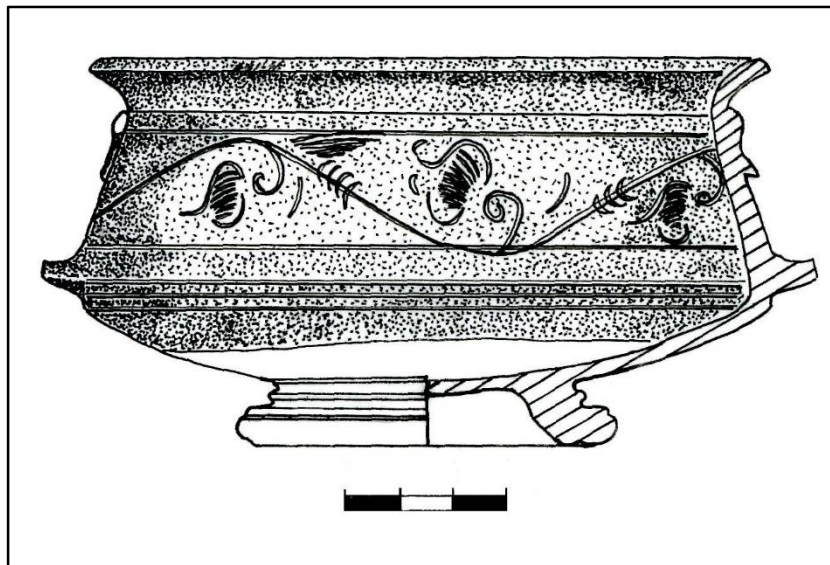

Figura 1. *Skyphos* (MBR, număr de inventar 13.801).

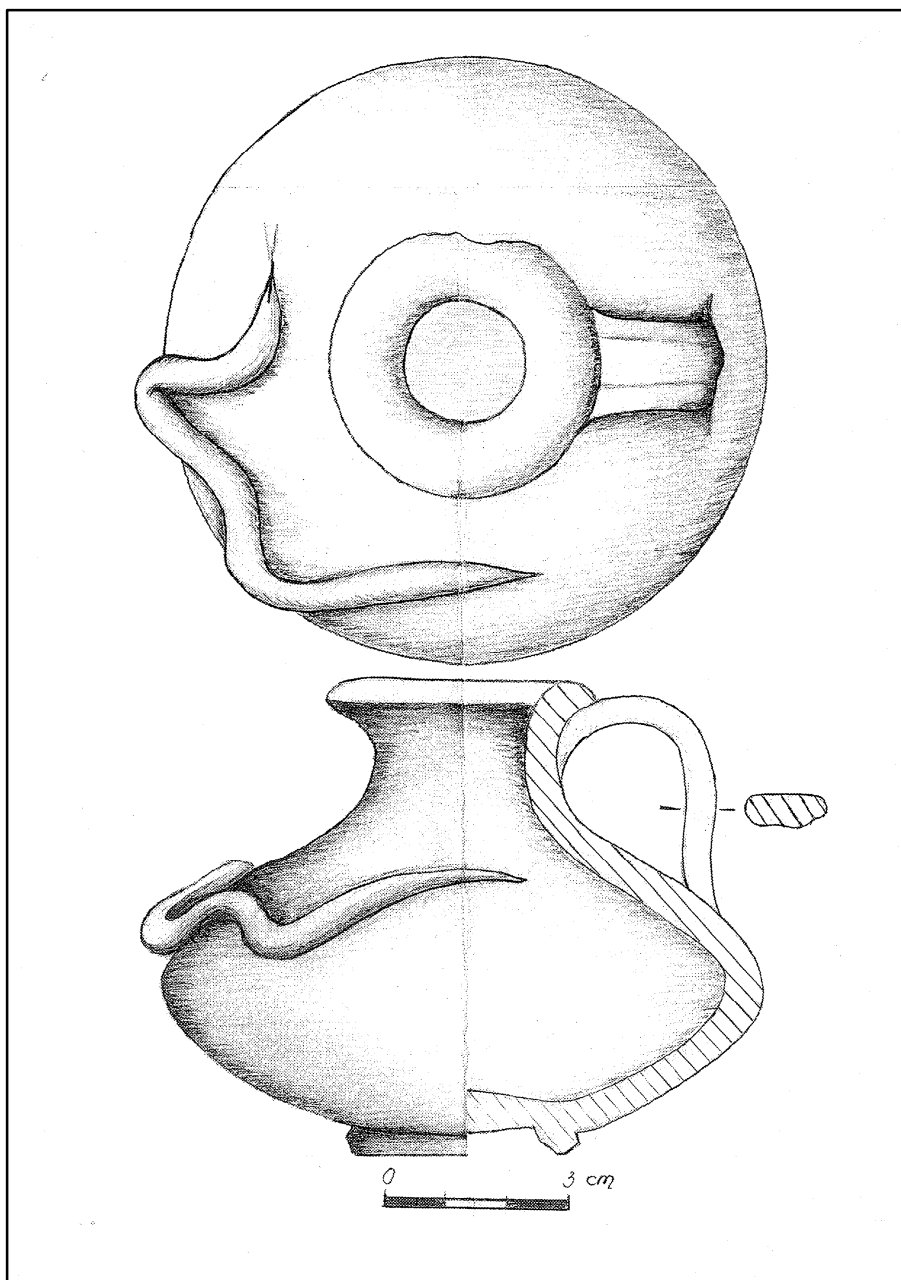

Figura 2. Urcior (MBR, număr de inventar 13.331).

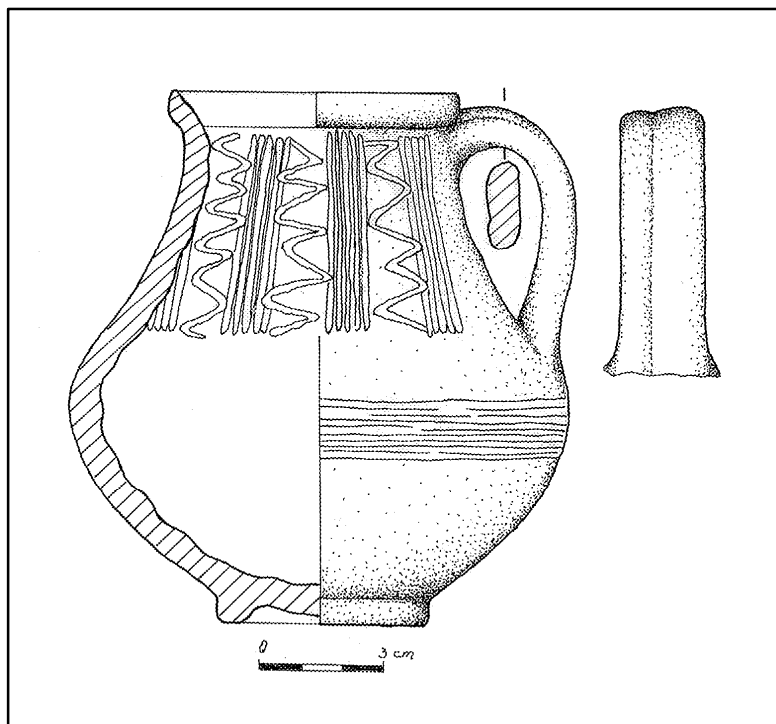

Figura 3. Cană (MBR, număr de inventar 13.321).

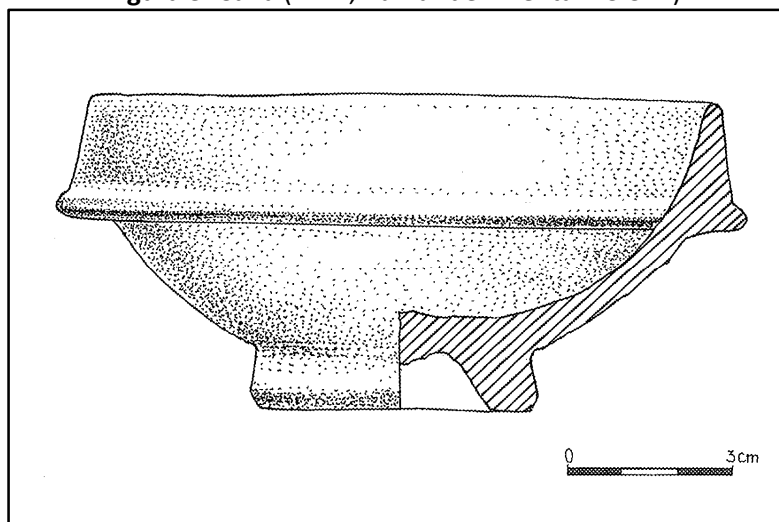

Figura 4. Cupă (MBR, număr de inventar 12.808).

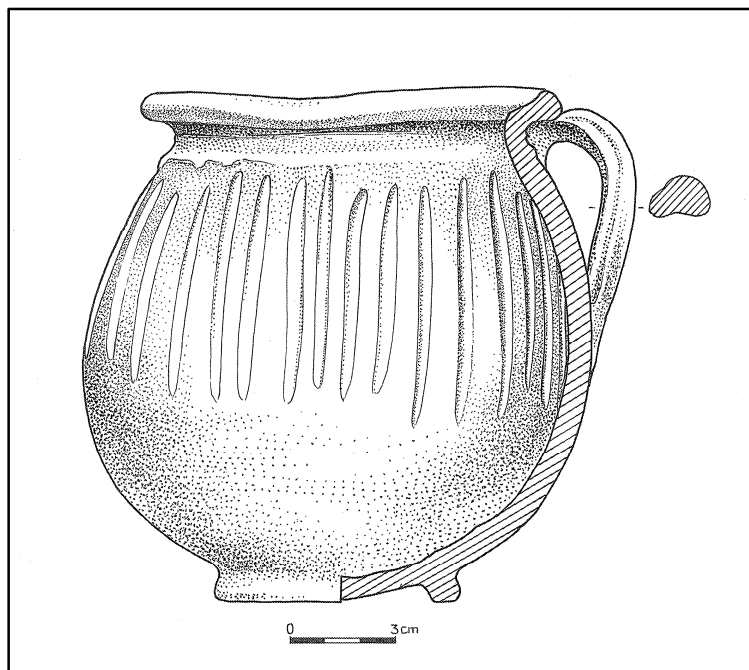

Figura 5. Oală (MBR, număr de inventar 12.807).